

2. Волобуєва Т. Оновлення змісту професійної компетентності педагогічних кадрів / Т.Волобуєва // Рідна школа. – 2006.
3. Жебраковський Б. Професійна етика вчителя: час і вимоги / Б.Жебраковський, Л. Ващенко. – К., 2000.
4. Дарионова Г. Компетенции в профессиональной подготовке студентов вуза: Монография / Г.Дарионова. – Челябинск, 2004.
5. Онаць О. Практика формування професійної компетентності молодого вчителя / О.Онаць // Шлях до освіти. – 2005. – № 3.
6. Присяжная А. Прогностическая компетентность преподавателей и обучаемых / А. Присяжная // Педагогика. – 2005. – № 5.
7. Словарь иностранных слов. – М., 1987.

*О.В.Пахомова,
аспірант,
Криворізький ДПУ*

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ЯК ПРОМІЖНИЙ РІВЕНЬ ЙОГО ПРОФЕСІЙНОЇ УСПІШНОСТІ

У статті розглядається професійна компетентність майбутнього вчителя як рівень його професійної успішності. Деталізується взаємозв'язок та відмінності професійної компетентності з такими педагогічними поняттями як кваліфікація, професіоналізм, майстерність. Подається діаграма професійної успішності вчителя, де професійна компетентність майбутнього вчителя займає проміжний рівень.

В статье рассматривается профессиональная компетентность будущего учителя как уровень его профессиональной успешности. Детализируется взаимосвязь и различия профессиональной компетентности будущего учителя с такими педагогическими понятиями как квалификация, профессионализм, мастерство. Выводится диаграмма профессиональной успешности учителя, в которой профессиональная компетентность будущего учителя занимает промежуточный уровень.

The article deals with the professional competence of a future teacher that is considered as a level of the professional successfulness. It is detailed the interrelations and difference of professional competence of a future teacher with qualification, professionalism and craftsmanship. The diagram of teacher's professional successfulness is proposed in which the professional competence of a future teacher belongs to the intermediate level.

Сучасна педагогічна наука (постановка проблеми у загальному вигляді) покликана забезпечити теоретичне обґрунтування інновацій у сфері вищої педагогічної освіти, що обумовлює необхідність осмислення сутності нової освітньої

категорії – компетентності.

Поняття “компетентність”, “компетенція”, “компетентність освіти”, “освітня компетенція” з’явилися у нашій науці зі зарубіжних джерел, де їх широко вживають і досліджують вже понад сорок років. Розглядаючи поняття “професійної компетентності”, слід зазначити, що останнім часом воно стало одним з найуживаніших вітчизняній педагогічній науці та освітній практиці, такою використовується у міжнародних угодах і державних документах.

Взагалі, тенденція зміни освітньої парадигми знаннявої компетентнісн, як зазначають науковці (А.Л.Андреев, В.І.Байденко, А.Г.Бермус, Е.Ф.Зеєр, І.А.Зимня, О.І.Пометун), загальноєвропейською і, навіть, загальносвітовою. Ця тенденція викликана новими економічними вимогами, які пред’являються до професійної підготовленості випускників вищої школи “Спрямованість системи освіти на засвоєння системи знань, яка була традиційною й виправданою ще декілька десятиліть тому, вже не відповідає сучасному соціальному замовленню, що вимагає виховання самостійних, ініціативних і відповідальних членів суспільства, здатних ефективно взаємодіяти у виконанні соціальних виробничих і економічних завдань” [11, с.16].

Проблемі компетентності в освіті (аналіз останніх досліджень і публікацій) присвячені праці українських дослідників О.Овчарук, О.Пометун, О.Локшиною, О.Савченко, С.Трабачев, Л.І.Паращенко та багатьох інших. У російській педагогічній психологічній літературі вивчення питання компетентності займалися В.Байденко, А.Маркова, Н.Кузьміна, Б.Ельконін, В.Серіков, А.Хуторський, В.Шадріков, І.Зимня, Г.Ібрагімов, Ю.Татур, Є.Зеєр, В.Введенський, І.Риданова, І.Якиманська, В.Кальней, А.Новікова, М.Пожарська, С.Шишов.

Окремі аспекти професійної підготовки сучасного педагога представлені у працях А.Маркової, яка розробляє психологічну модель професійної компетенції вчителя; І.Риданової, Н.Кузьмін, О.Абдуліної, які аналізували комунікативні вміння в структурі педагогічної майстерності; Л.Петровської, яка досліджує педагогічну компетентність у спілкуванні; Н.Хомського, С.Братченко дослідженнях з лінгвокомунікативних аспектів мовлення.

Професійна успішність учителя (формування мети статистично описується через такі поняття як професіоналізм, майстерність, кваліфікація, компетентність. Всі ці поняття стосуються досконалості педагогічної діяльності, визначають її як якісний

довершену, високого рівня, проте мають різні смислові відтінки і можуть вживатися у різних контекстах. Нам здається необхідним розглянути поняття компетентність майбутнього вчителя у співвідношенні з професіоналізмом, майстерністю і кваліфікацією, оскільки смислову різницю між ними досить чітко не визначено.

(виклад основного матеріалу) Поняття кваліфікація (від лат. *Qualis* – який за якістю і ... фікація) розглядається як рівень підготовленості і ступінь придатності до якого-небудь виду праці; професія, спеціальність [9, с.221], [18, с.563], як вміння або якість необхідна для виконання конкретної роботи, умова, якої треба дотримуватися [17, с.45]; як ступінь і вид професійної підготовленості робітника, наявність у нього знань, вмінь і навичок, необхідних для виконання ним певної роботи [6, с.17], [7, с.6]; як комплекс тренінгів, апробацій й тестувань, на основі яких спеціалісту видається диплом, присуджується ступінь за результатами такого навчання [17, с.45].

Як ми бачимо, поняттям кваліфікація іноді описується професія або спеціальність проте, частіше воно визначається як рівень або умова підготовленості спеціаліста до відповідної праці.

Ми розділяємо думку сучасних дослідників [3, с.27], [17, с.45] про те, що наявність диплома, сертифіката, який підтверджує рівень його кваліфікації, а частіше певної сукупності знань, обізнаності в певній професійній сфері, це необхідна, проте недостатня умова для подальшого становлення компетентності і професіоналізму. Без сумніву, високий рівень кваліфікації є якісною характеристикою, що є безумовною складовою професіоналізму. Присвоєння кваліфікації спеціалісту вимагає від нього не досвіду в цій професії, а відповідності набутих в процесі навчання знань й вмінь освітньому стандарту. Кваліфікація – це ступінь і вид професійної навченості (підготовленості), який дозволяє спеціалісту працювати на певній посаді. Спеціаліст здобуває кваліфікацію перш ніж починає складатися відповідний професійний досвід, професійна компетентність [3, с.29].

Таким чином, ми можемо зробити висновок, що здобуття кваліфікації є початковим рівнем професіоналізації й професійної успішності спеціаліста, а також ступінь його підготовленості до професійної діяльності.

Здійснюючи понятійне порівняння професійної компетентності і професіоналізму, ми відмічаємо, що майже всі дослідники проблеми компетентності розуміють ці поняття

синонімічно (А.Маркова, В.Якунін), або розглядають компетентність як першооснову, базис професіоналізму (Е.Зеєр, О.Симен-Сіверська, І.Татаренко), одну з ознак професіоналізму (В.Журавльов, С.Єлканов, В.Минда, Г.Новікова, Н.Тализіна), або як складову професіоналізму (Н.Волкова, Н.Гузій, С.Дружилов, Е.Зеєр, Я.Коломинський, Л.Мітіна, А.Реан), або як одну зі сходинок професіоналізму (Т.Сорокіна, Р.Тугушев).

На думку С.Дружилова [3, с.29], поняття професіоналізму більш широким ніж професійна компетентність. Дослідник розглядає професіоналізм через ефективність професійної діяльності і вказує на те, що бути професіоналом означає вміння реалізувати знання, досягаючи необхідного результату, в той же час професійна компетентність як багатфакторне утворення включає лише когнітивний, аксіологічний, культурологічний компонент. Поняття професіоналізму не обмежується характеристиками висококваліфікованої праці, а розуміється як певний світогляд людини.

В.Сластьонін розглядає професіоналізм як систему, яка складається з двох підсистем: професіоналізму особистості та професіоналізму діяльності, а високу професійну компетентність кваліфікацію – як підґрунтя професійної діяльності, які характеризуються високою і стабільною продуктивністю [16, с.4].

Отже, в результаті аналізу психолого-педагогічної літератури ми можемо зробити наступні висновки: професіоналізм пов'язується, по-перше, з досвідом професійної діяльності, по-друге, з високим рівнем її виконання, по-третє, з наявністю у суб'єкта професійної діяльності професійної спрямованості, професійно-важливих здібностей і якостей, а також моральних якостей.

Порівнюючи професіоналізм з компетентністю, більшість вищезгаданих авторів схиляються до думки, що компетентність сукупністю знань, вмінь, навичок і є підґрунтям або фундаментом професіоналізму. Проте не можна зводити компетентність лише до цих когнітивно-операційних компонентів. Дж. Равен, досліджуючи питання компетентності, наголошує на наявності у її структурі мотиваційних, аксіологічних, емоційних і творчих компонентів [1, с.150, с.280]. С.Дружилов теж вводить до складу компетентності окрім когнітивного ціннісної орієнтації і виокремлює з поміж інших компонентів мотиваційно-вольовий [3, с.28]. Н.Гришако підкреслює співвідношення у складі компетентності ціннісних і смислових характеристик особистості, що відрізняє її від

традиційних ЗУНів [2, с.5]. А.Маркова висуває положення про те, що домінуючою складовою професійної компетентності вчителя є особистість [8, с. 41]. В.Бездухов, С.Мітіна, О.Правдіна в структурі особистості вчителя розглядають як пріоритетний блок його професійної компетентності цінності, що є домінуючим, системоутворюючим компонентом [1, с. 33]. І.Зимня, Т.Сорокіна, Л.Хоружа теж включають у структуру компетентності особистісну і мотиваційну складові.

Таким чином, ми можемо зробити висновок, що компетентність включає не тільки когнітивну й операційну складові, що становить базу професіоналізму, а й особистісну, аксіологічну, мотиваційну складові і це не дає підстав для її відокремлення від професіоналізму. Проте, як зауважують більшість вчених професіоналізм – це високий рівень виконання професійної діяльності і це дає нам можливість розвести досліджувані поняття на підставі динамічного аспекту і поступового розвитку, розглядати компетентність як певний рівень розвитку професіоналізму, етап професійного становлення, а професіоналізм як перспективу професійного зростання.

Професіоналізм визначається також як ступінь майстерності [8]; рівень майстерності та вправності у певному виді знань, відповідний рівню складності виконуваних завдань [12, с.361].

Поняття майстерність педагогічної праці в психолого-педагогічній науці розглядається як: вищий рівень розвитку педагогічної діяльності [4, с.20], вищий рівень професіоналізму, обумовлений рівнем компетентності (педагогічної, соціально-психологічної та ін.) [15, с.233], [13, с.730], стадія суперпрофесіоналізму, вершина професійних досягнень компетентності [3, с.30]; досконале творче виконання учителем-вихователем професійних функцій на рівні мистецтва [5, с.403].

Таким чином, проаналізувавши все варіанти вище наведених визначень майстерності, ми можемо зробити висновок, про те що педагогічна майстерність є вищим рівнем або ступенем професіоналізму, що обумовлюється рівнем компетентності.

Отже, (висновки) детально розглянувши співвідношення поняття компетентність з кваліфікацією, майстерністю, професіоналізмом і проаналізувавши взаємозв'язок і різницю між ними, ми можемо запропонувати діаграму рівнів професійної успішності, яка відбиває динаміку росту поступової професіоналізації фахівця.

У поданій діаграмі кваліфікація розглядається як підґрунтя, необхідне для подальшого професійного формування і розвитку, у співвідношенні до компетентності є початковим рівнем професійної успішності. Професійна компетентність займає проміжний рівень між кваліфікацією і професіоналізмом, розуміється як високий і характеризується ефективним виконанням професійної діяльності у відповідності вимогам професії, майстерність є найвищим рівнем професійної успішності, верхівим професійних досягнень.

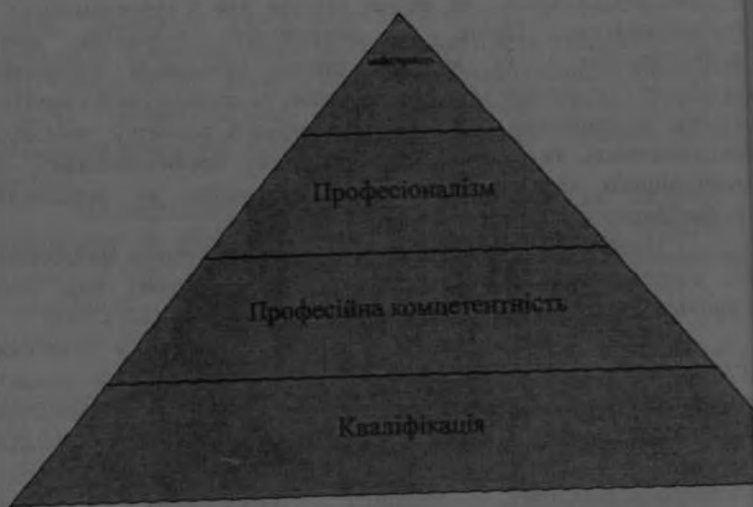

Рис. 1 Рівні професійної успішності

Список використаних джерел

1. Бездухов В.П. Теоретические основы становления педагогической компетентности учителя / В.П.Бездухов, С.Е.Митина, О.В.Правдина. Самара: Изд-во Сам ГПУ, – 2000. С. 132.
2. Гришакова Н.А. Компетентный подход в обучении взрослых. Материалы к 3-му заседанию методологического семинара январь 2004. М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов. – 2004. – С. 16.
3. Дружилев С.А. Профессиональная компетентность педагога: психологический подход. // Сибирский журнал гуманитарных наук. – 2004. – № 1. – С. 10-12.

- Философия. Образование. – Научно-публицистический альманах: СО РАО, ИПК. Новокузнецк: 2005 (выпуск 8), – С. 26-44.
- Кузьмина Н.В. Педагогическое мастерство учителя как фактор развития способностей учащихся. // Вопросы психологии. – 1984. – №1. – С.20-26.
 - Кузьмінський А.І., Омеляненко В.Л. Педагогіка: підручник. -2-ге вид. Перероб. і доп. – К.: Знання – Пресс, 2004. – 445с.
 - Ларионова Г.А. Компетенция в профессиональной подготовке студентов вуза: Монография. Челябинск: ЧГАУ, 2004. – 234 с.
 - Литвиненко М.В. Проектирование результатов подготовки специалистов в условиях модульной системы обучения: Методическое пособие. – М.: Изд-во МИИГАиК, 2006. – С.53.
 - Лопатин В.В., Лопатин Л.Е. Малый толковый словарь русского языка. – М.: Русский язык, 1990. – 704с.
 - Маркова А.К. Психология профессионализма. – М.: 1996. – 308с.
 - Ожегов С.И. Словарь русского языка. – М.: Русский язык, 1984. – 798с.
 - Пометун О.І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи (Бібліотека Освітньої політики) Колективна монографія. – Київ. – 2004. – С.110.
 - Психолого-педагогический словарь для учителей и руководителей общеобразовательных учреждений. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1998. – 544с.
 - Психология: учебник/ Аллахвердов В.М., Богданова С.И. [и др] : отв. ред. Крылов А.А. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2005. – 752, библи. С. 732-737 кол. Ист. 138; с.730.
 - Равен Джон. Компетентность в современном обществе, – М.: Когито-Центр. – 2002. – С. 396.
 - Реан А.А., Коломинский Я.Л. Социально педагогическая психология. – СПб.: Изд-во “Питер”, 2000. – с.416. (серия “Мастера психологии”).
 - Сластенин В.А. Профессионализм педагога: акмеологический аспект// Педагогическое образование и наука. – №4. – 2002. – С.4-9.
 - Синенко В.Я. Профессионализм учителя. // Педагогика. – 1999. – №5. – С.45-52.

18. Советский Энциклопедический словарь / [гл. ред. А.М.Прохоров].— Изд.4-е — М.: Сов. Энциклопедия, 1987. 1600с., ил.

Е.М.Міхайл,
аспірант,
Криворізький ДІП

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОГНОСТИЧНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

У статті розглядається питання щодо теоретичних засад, яких ґрунтується формування прогностичних умінь студентів.

В статье рассматривается вопрос о теоретических основах, которых базируется формирование прогностических умений студентов.

The article deals with the theoretical principles of forming of future teachers' prognostic skills

Проблема вищої школи полягає в подальшому пошуку засобів, способів, шляхів професійного становлення майбутніх фахівців. Важливо досягти переходу від предметного особистісно-орієнтованого навчання з тим, щоб вузівські дисципліни були не тільки джерелами знань, але й перетворилися на засоби розвитку професійного "Я" майбутнього педагога. Завдання полягає в зміні парадигми вищої освіти, коли "не людину вчать", а "люди вчаться", що припускає створення школи людяної, особистісно-орієнтованої школи професійного саморозвитку творчої особи. На думку Л.В.Кондрашової, "проблема вищої педагогічної школи полягає в тому, щоб вложити в її методику і технологію діяльнісний початок, гармонізувати знання й особисті якості студентів, створити умови для їхніх активних дій в ситуації вільного вибору шляху, способу вирішення завдань, прогнозування результатів і розвитку у здатності нести відповідальність за прийняття рішень" [2, с.65-66].

Основними ознаками якісної освіти є здатність особистості майбутнього фахівця прогнозувати цілі й результати власної діяльності, професійно грамотно діяти в практичних ситуаціях, добиватися вирішення прогнозованих результатів. Здатність прогнозування як одна з характеристик професіоналізму сучасного педагога не стала предметом спеціального дослідження вітчизняній педагогіці. Хоча прогноз і прогностична діяльність цікавила багатьох дослідників.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє дійти висновку, що проблема розвитку прогностичних здібностей